

ULKOPOLITIIKAN JOHTOTÄHTI

Maailmanpolitiikan aallokossa suomalaiset luottavat presidentin suuntavaistoon

Suomalaisten luottamus tasavallan presidentti Sauli Niinistön kykyihin luotsata ulkopoliittikkaa on poikkeuksellisen yksimielistä. Toisaalta epäluulo maan hallituksen ulkopoliittisia kykyjä kohtaan on kasvanut edelliseen vuoden 2007 tutkimukseen verrattuna.

Kansalaisten luottamus puoluepolitiikkaan on heikkoa. Sen sijaan kansa kaipaa edelleen vahvaa johtajaa näyttämään suuntaa yhteiskunnalle. Tähän kysyntään kansan suoraan valitsema valtionpäämies näyttäisi vastaavan hyvin.

Niinistön presidenttikauden aikana Suomen ulkopoliitiikan linjassa ovat korostuneet kumppanuuden vahvistaminen Yhdysvaltojen suuntaan ja samanaikaisesti hyvien keskusteluyhteyksien ylläpitäminen naapurimaa Venäjän kanssa. Linja vaikuttaisi olevan suomalaisten mieleen. Aiempaa kovemmassa maailmanpoliittisessa merenkäynnissä tasavallan presidentin asema ulkopoliitiikan johdossa on korostunut.

- ◆ Suomalaisista 89 prosenttia antaa tasavallan presidentti Sauli Niinistölle melko hyvän tai erittäin hyvän arvosanan ulkopoliitiikan hoidosta EVAn Arvo- ja asennetutkimuksessa.
- ◆ Juha Sipilän hallituksen ulkopoliitiikan hoidolle 61 prosenttia kansalaisista antaa melko huonon tai erittäin huonon arvosanan.
- ◆ Useampi kuin neljä viidestä suomalaisesta on sitä mieltä, että asioiden yksinkertaistaminen, tahallinen vääristely ja suoranainen valehtelu politiikassa ovat yleistyneet.
- ◆ Suomalaiset näkevät kumppanuuden Yhdysvaltojen kanssa nyt hieppaa aiempaa tärkeämmäksi.

Tasavallan presidentti Sauli Niinistö on ottanut ulkopoliittikan johtamisen suvereenisti haltuunsa, ja kansalaiset ovat siihen tyytyväisiä. Peräti 89 prosenttia suomalaisista antaa EVAn Arvo- ja asennetutkimuksessa Niinistölle erittäin hyvän tai hyvän arvosanan ulkopoliittikan hoidosta. Vain seitsemän prosentin mielestä Niinistö ansaitsee huonon tai erittäin huonon arvosanan (Kuvio 1).¹

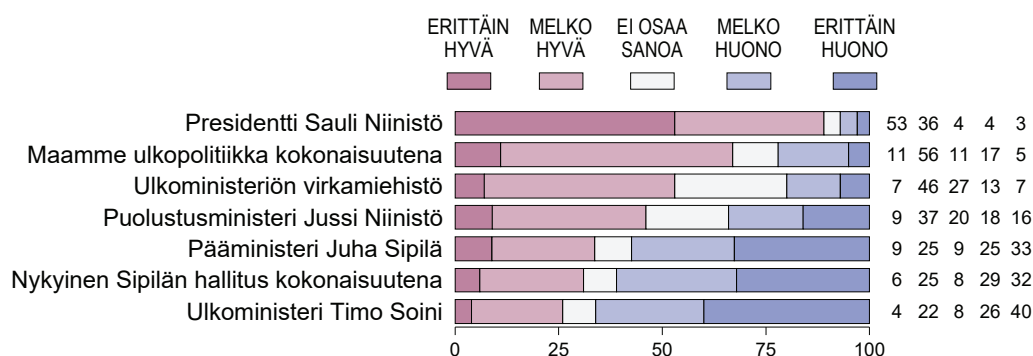
Suomalaisten luottamus presidentin ulkopoliittikan johtamiseen on ollut ennenkin vahvaa, mutta Niinistön aikana se on vahvistunut entisestään. Viimeksi EVA kysyi suomalaisten arvosanoja ulkopoliittikan toimijoille vuonna 2007. Tuolloin presidentti Tarja Halosen toiminnan ulkopoliittikassa

arvioi melko tai erittäin hyväksi 77 prosenttia suomalaisista (Kuvio 2).

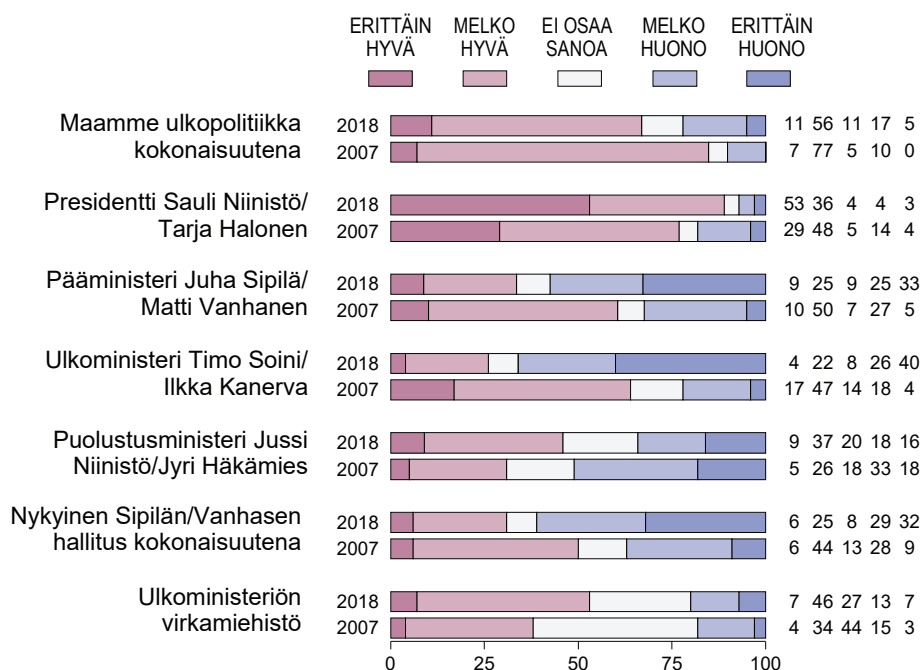
Sitä vastoin suomalaisten luottamus hallituksen ja sen yksittäisten ministereiden kykyyn hoitaa ulkopoliittikkaa on heikentynyt vuodesta 2007. Hallituksen heikoksi arvioidun suorituksen myötä kokonaisarvosana maamme ulkopoliittikalle on notkahtanut.

Oma vaikutuksensa saattaa olla myös sillä, että ulkopoliittikan panokset ovat nousseet. Vertailuvuoden 2007 jälkeen maailmanpolitiikka on jännittänyt kireimmilleen sitten kylmän sodan päätymisen. Merkittävä maailmanpoliittinen käänne tapahtui, kun Venäjä valtasi Ukrainalta Krimin niemimaan vuonna 2014.

KUVIO 1. Arvosanat ulkopoliittikan hoidosta eri toimijoille (%)

KUVIO 2. Arvosanat ulkopoliittikan hoidosta eri toimijoille syksyllä 2007 ja syksyllä 2018 (%)

Vuonna 2012 tasavallan presidentti vaihtui Tarja Halosesta Sauli Niinistöön. Uusi tasavallan presidentti on tullut tunnetuksi aktiivisena ulkopoliittisena toimijana, joka on tavannut pienen valtion päämieheksi useasti suurvaltojen presidenttejä.

Presidenttiä kehuvat kaikki

EVA:n Arvo- ja asennetutkimuksessa kysyttiin suomalaisilta, minkä arvosanan he antaisivat eri ulkopoliittisten toimijoille asteikolla erittäin huonosta erittäin hyvään. Suomalaisista 53 prosenttia antaa Sauli Niinistölle arvosanan ”erittäin hyvä” ja 36 prosenttia antaa arvosanan ”melko hyvä”. Vain neljä prosenttia ei osaa vastata kysymykseen. Melko huonon arvosanan antaa neljä prosenttia suomalaisista ja ainoastaan kolme prosenttia tuomitsee presidentin ulkopoliittikan hoidon erittäin huonoksi.

Luottamus presidenttiin on vahvaa kaikissa taustaryhmissä riippumatta sukupuolesta, iästä, yhteiskunnallisesta asemasta, koulutuksesta tai asuinpaikasta (Kuvio 3). Keskustan, kokoomuksen, sinisten, RKP:n ja kristillisdemo-

kraattien äänestäjistä valtaosa antaa erittäin hyvän arvosanan. Laajasta tyytyväisyydestä kertoo se, että kaikkien puolueiden kannattajista selvä enemmistö antaa presidentille vähintään melko hyvän arvosanan.

Presidentin toiminta on ollut erityisesti varttuneiden kansalaisten mieleen. Presidentin toiminta on ollut erityisesti varttuneiden kansalaisten mieleen. Erittäin hyvien arvosanojen osuus kasvaa näkyvästi yli 45-vuotiaiden ikäluokasta lähtien. Erittäin hyvän arvosanan antaa presidentille kolme neljäsosaa yli 65-vuotiaista.

Laaja luottamus presidenttiin ei toki ole uusi ilmiö. Vuonna 2007 presidentti Tarja Halosen ulkopoliittikan hoidon arvioi ”erittäin hyväksi” 29 prosenttia suomalaisista ja melko hyväksi puolet kansasta. Presidentti Niinistöllä erittäin hyvien arvosanojen osuus on kuitenkin selvästi suurempi (53 %) kuin Halosella.

Tulokset vahvistavat käsitystä siitä, että presidentti-instituutio on Suomessa nyt erittäin suosittu. Se kävi ilmi, kun EVA selvitti juuri ennen edellisiä presidentinvaaleja suomalaisten presidentin valtaoikeuksia koskevia näkemyksiä. Tuolloin suomalaisista 82 prosenttia oli sitä mieltä, että presidentillä pitäisi olla vähintään melko paljon valtaa ulko- ja turvallisuuspolitiikassa.

Kansalaisten enemmistön (60 %) mielestä presidentillä pitäisi olla vähintään melko paljon valtaa

EVA:n Arvo- ja asennetutkimus

Kyselyn tulokset ovat osa EVA:n vuoden 2018 Arvo- ja asennetutkimusta. Tulokset perustuvat 2 073 henkilön antamiin vastauksiin. Tulosten virhemarginaali on koko väestön tasolla 2–3 prosenttiyksikköä kumpaankin suuntaan. Tiedot kerättiin 24.9.–4.10.2018.

Vastajaat edustavat koko maan 18–70-vuotiasta väestöä. Aineisto on kerätty Taloustutkimuksen internet-paneelilla ja painotettu edustamaan väestöä sukupuolen, asuinalueen, koulutuksen, ammatin tai aseman, toimialan ja puoluekannatuksen mukaan. Aineiston tilastollisen jatkoanalyysin on tehnyt Yhdyskuntatutkimus Oy, joka on laatinut myös tulosgraafikan.

Tulokset ja niiden tarkemmat väestöryhmittäiset erittelyt löytyvät EVA:n kotisivuilta www.eva.fi. Vuodesta 1984 lähtien tehtyjen tutkimusten tulokset löytyvät EVA:n Arvo- ja asennetutkimusten tietokannasta Arvopankista osoitteesta: www.eva.fi/arvopankki.

myös eduskunnan hajottamisessa ja ennen aikaisen vaalien määräämisessä. Sen sijaan muissa sisäpoliittisissa kysymyksissä kansalaisten tahto antaa valtaa presidentille on vähäisempi.²

Hallitus pudonnut perässähihtäjäksi

Samalla kun suomalaisten luottamus presidentin toimintaan on kasvanut, luottamus ulkopoliittikan hoitoon kokonaisuutena on heikentynyt.

Kaksi kolmesta suomalaisesta antaa maamme ulkopoliitikalle kokonaisuutena hyvän arvosanan. Vuonna 2007 hyvän arvosanan ulkopoliittikan hoidolle antoi vielä yli 80 prosenttia suomalaisista. Suomen ulkopoliittikan arvosanan heikentyminen selittynee sillä, että ulkopoliittikan tekijöistä suomalaiset antavat nyt aiempaa huonommat arvosanat hallitukselle ja sen useimmille ministereille.

Matti Vanhasen (kesk.) hallitus sai kokonaisuutena puolelta suomalaisista vähintään melko hyvän arvosanan vuoden 2007 EVA:n Arvo- ja asennetutkimuksessa. Huonon arvosanan antoi tuolloin reilu kolmannes suomalaisista. Nykyinen Sipilän hallitus sen sijaan saa hyvän arvosanan alle kolmannekselta kansalaisista (31 %) ja heikon arvosanan antaa enemmistö suomalaisista (61 %).

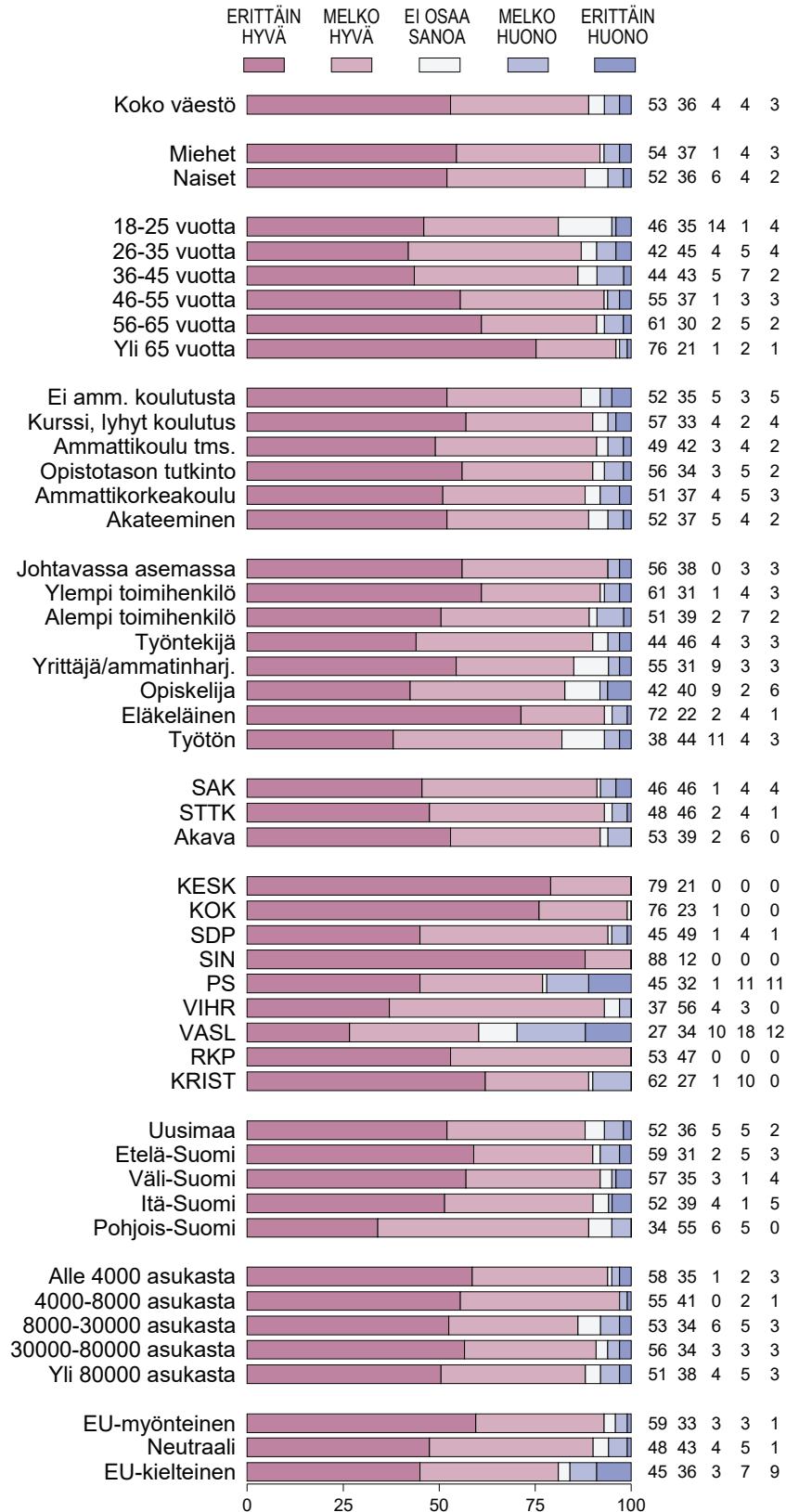
Sekä miehistä että naisista enemmistö arvioi nykyisen hallituksen ulkopoliittikan hoidon huo-

Presidentin toiminta on ollut erityisesti varttuneiden kansalaisten mieleen.

noksi. Ikäryhmistä poikkeus ovat yli 65-vuotiaat, joista enemmistö arvioi hallituksen ulkopolitiikan hoidon hyväksi (Kuvio 4).

Heikko arvosana saattaa osin selittyä hallituksen suosiolla ylipäänsä. Varsinkin perussuomalaisten hajaannuttua kesällä 2017 sinisiin ja perussuo-

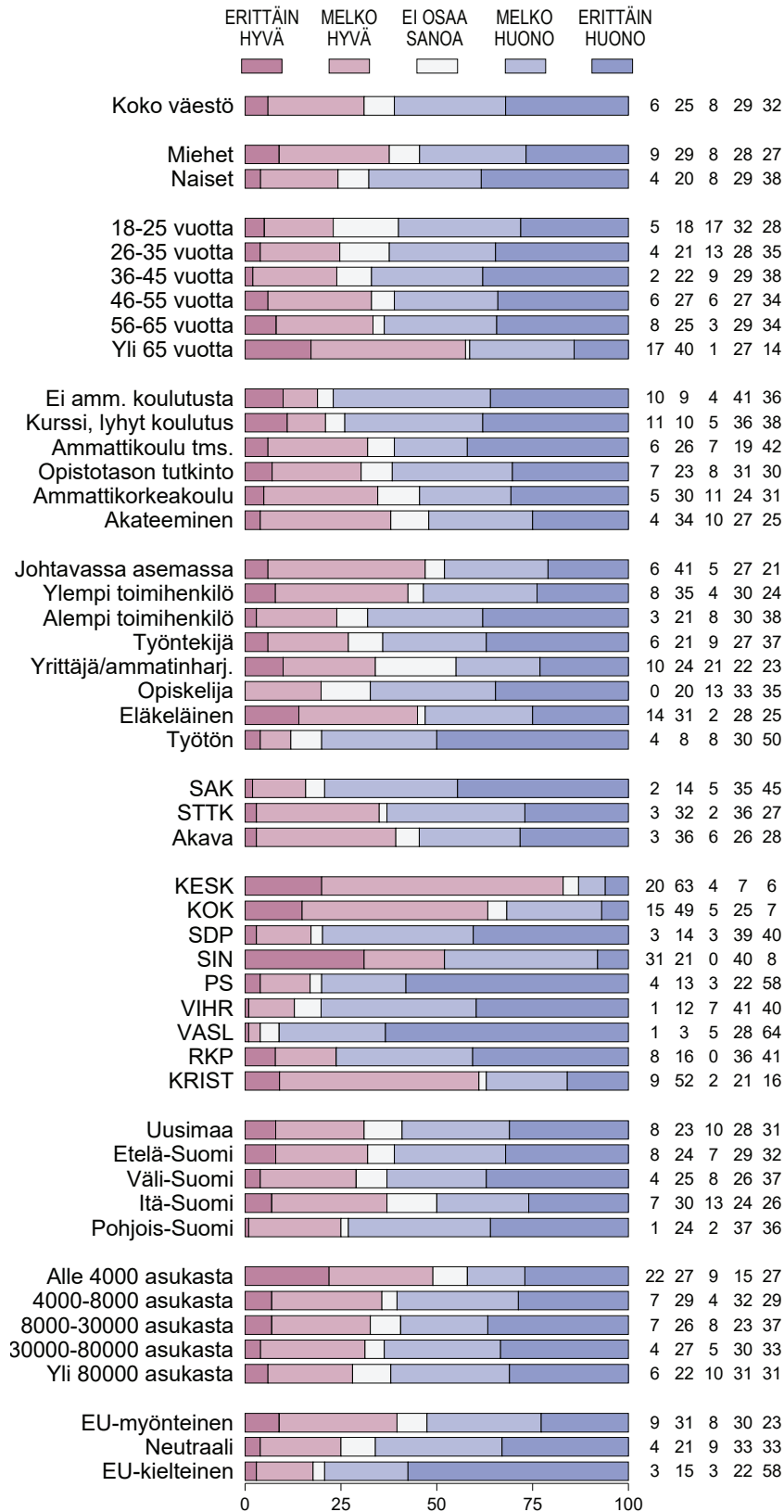
KUVIO 3. Arvosanat ulkopolitiikan hoidosta presidentti Sauli Niinistölle (%)

malaisiin, hallituksen tuesta putosi kannatusmittauksissa osa pois. Hallituspuolueiden, keskustan, kokoomuksen ja sinisten, yhteenlaskettu kannatus oli Yleisradion Taloustutkimuksella teettämän

kannatusmittauksen mukaan lokakuussa 2018 yhteensä vain 38 prosenttia. Perussuomalaisista irtaantuneiden sinisten kannatus on jäänyt minimaaliseksi.³

KUVIO 4. Arvosanat ulkopolitiikan hoidosta nykyiselle Juha Sipilän hallitukselle kokonaisuutena (%)

Hallitus-oppositioasetelma heijastuikin suomalaisten vastauksissa, kun tarkastellaan, minkä arvosanan eri puolueiden kannattajat antavat hallituksen ulkopoliittikan hoidolle. Keskustan, kokoomuksen ja sinisten kannattajien enemmistö antaa hallitukselle kokonaisuudessaan vähintään melko hyvän arvosanan. Tyytyväisimpiä ovat odotetusti pääministeripuolue keskustan kannattajat, joista useampi kuin neljä viidestä antaa hallitukselle hyvän arvosanan. Oppositioapuolueiden kannattajista enemmistö, kristillisdemokraattien äänestäjiä lukuun ottamatta, antaa hallitukselle huonon arvosanan.

Hallituksen suosion yleinen lasku ei kuitenkaan yksin riitä selittämään heikentyneitä ulkopoliittikan arvosanoja. Kun tarkastellaan yksittäisten ministereiden arvosanoja, havaitaan, että sekä pää- että ulkoministeri saavat selvästi heikommat arvosanat kuin vastaavat ministerit vuonna 2007.⁴ Sitä vastoin nykyisen puolustusministerin suoritus arvioidaan paremmaksi kuin silloisen.

Ministereille heikot arvosanat

Viimeksi, kun EVA mittasi suomalaisten luottamusta ulkopoliittikan toimijoihin, enemmistö antoi pääministeri Matti Vanhaselle erittäin tai melko hyvän arvosanan (60 %). Nyt Juha Sipilä saa melko tai erittäin hyvän arvosanan vain kolmannekselta kansasta (34 %). Enemmistö suomalaisista (58 %)

pitää Sipilän ulkopoliittikan hoitamista huonona.

Eri väestöryhmistä erottuvat yli 65-vuotiaat sekä keskustan, kokoomuksen, sinisten ja kristillisdemokraattien äänestäjät (Kuvio 5). Näistä vähintään puolet antaa Sipilälle ulkopoliittikan hoidosta hyvän arvosanan.

Sipilän saamiin huonoihin arvosanoihin saattaa vaikuttaa se, että suhteessa presidenttiin Sipilä on ollut ulkopoliittisissa kysymyksissä näkymätön.

Vuonna 2007 enemmistö suomalaisista arvioi silloisen ulkoministerin Ilkka Kanervan (kok.) ulkopoliittikan hoitamisen hyväksi (64 %), mutta nyt enemmistö suomalaisista arvioi Timo Soinin (sin.) suorituksen huonoksi (66 %).

Soinin arvosanaan saattaa vaikuttaa se, että tutkimuksen kyselyajankohtana Soinin luottamusta ministerinä arvioitiin eduskunnassa johtuen hänen abortinvastaisista linjauksistaan. Vaikka Soini sai äänestyksessä eduskunnan luottamuksen, hänen aborttinäkemyksiinsä kiinnitettiin julkisuudessa paljon huomiota.⁵

Erityisen huonot arvosanat Soini saa SDP:n, vihreiden, vasemmistoliiton ja RKP:n äänestäjiltä. Kaikissa näissä ryhmissä enemmistö antaa Soinille erittäin huonon arvosanan. Myös Soinin entisen puolueen perussuomalaisten äänestäjistä lähes puolet antaa hänelle erittäin huonon arvosanan.

Edukseen ministereiden saamista arvosanoissa erottuu puolustusministeri Jussi Niinistö (sin.). Hänen toimintansa arvioi hyväksi lähes puolet suomalaisista (46 %) ja huonoksi kolmannes (34 %). Jussi Niinistö saa kaikissa väestöryhmissä paremman arvosanan ulkopoliittikan hoidosta kuin Timo Soini. Kiinnostavaa on myös se, että perussuomalaisten äänestäjät vaikuttavat suhtautuvan Jussi Niinistön toimintaan positiivisesti toisin kuin muihin ministereihin. Perussuomalaisten äänestäjistä enemmistö antaa hänelle vähintään melko hyvän arvosanan.

Puolustusministeri saa ainoana ulkopoliittikan parissa toimivana ministerinä vuoden 2007 kolleegaansa paremmat arvosanat. Tuolloin puolustusministerinä toimi Jyri Häkämies (kok.), jonka ulkopoliittikan hoidon arvioi tuolloin hyväksi noin kolmannes (31 %) suomalaisista. Häkämies piti syyskuussa 2007 kuuluisaksi tulleen ”Venäjä, Venäjä, Venäjä” -puheen,⁶ jolla saattoi olla vaikutusta suomalaisten arvioihin puolustusministerin ulkopoliittikan hoidosta.

Ulkoministeriön virkamiehistöön luottamus on lisääntynyt. Vuonna 2007 virkamiesten ulkopoliittikan hoidolle antoi hyvän arvosanan kaksi viidestä suomalaisesta (38 %) ja nyt enemmistö (53 %). Tämä tukee käsitystä, että suomalaiset suhtautuvat epäillen nimenomaan ministereihin, eivätkä ulkopoliittikan linjaan yleisesti.

Luottamus politiikkaan heikkoa

Presidentin aseman korostumisessa ulkopoliittikan kiistattomana johtajana ei ole kyse vain nykyisen presidentin onnistumisesta toiminnassaan. Samanaikainen puoluepoliittisten toimijoiden arvosanojen lasku yhdistyy puoluepolitiikan alhaiseen arvostukseen.

Pahimmillaan politiikka näyttäytyy kansalaisille lähinnä päämäärättömänä riitelynä. Arvo- ja asennetutkimuksesta paljastuu, että suomalaisten ylivoimaisen enemmistön mielestä ”asioiden yksinkertaistaminen, tahallinen vääristely ja suoranaisten valehtelu politiikassa ovat yleistyneet”. Tämän väittämän kanssa samaa mieltä on yhteensä useampi kuin neljä viidestä suomalaisesta (86 %)

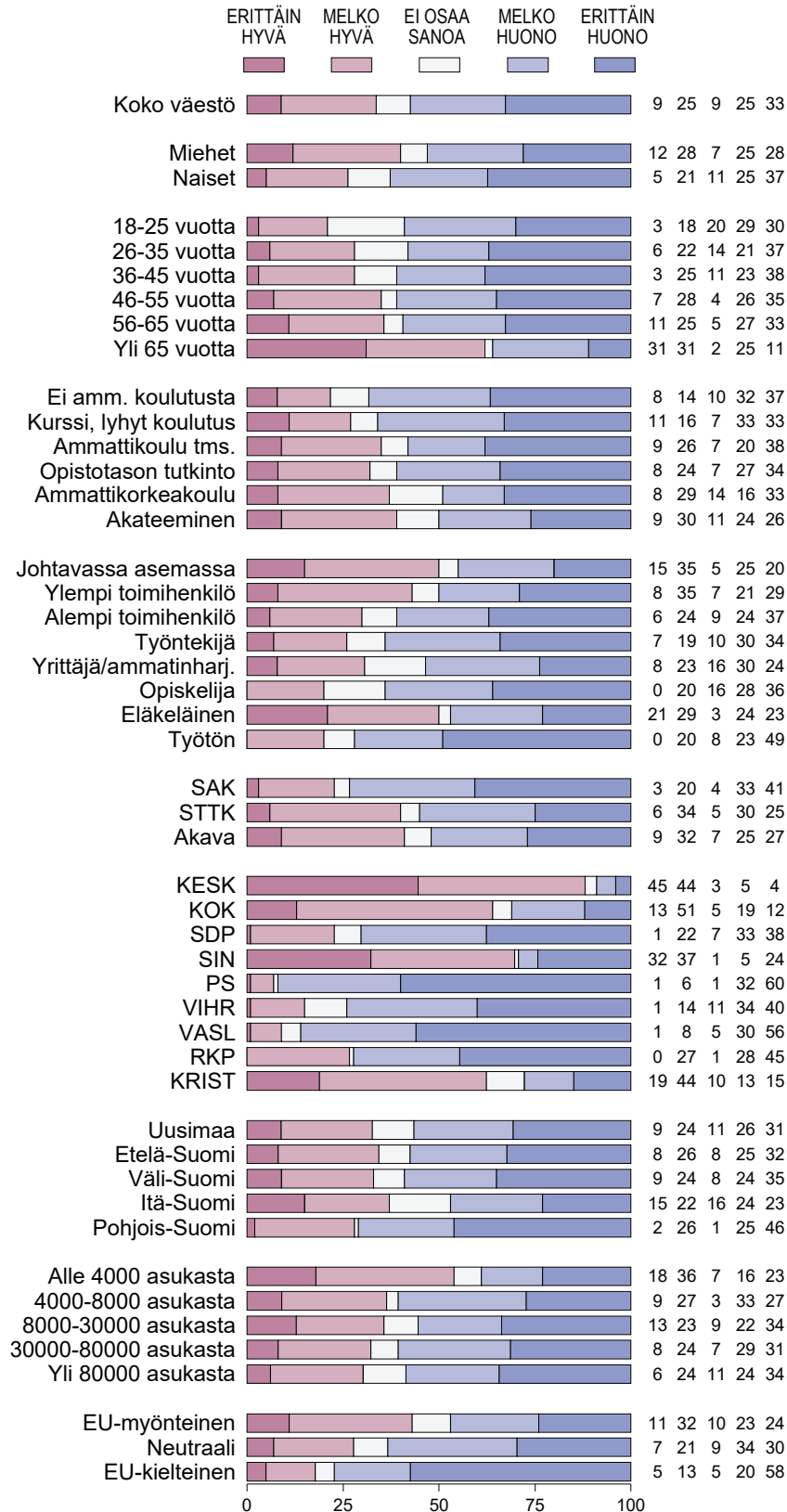
Sipilä on ollut ulkopoliittisissa kysymyksissä näkymätön.

(Kuvio 6). Näkemys yhdistää kaikkia suomalaisia väestöryhmään katsomatta.

Heikko luottamus puoluepolitiikkaan on näkynyt aina EVAn vuodesta 1984 tekemissä Arvo- ja

asennetutkimuksissa. Suomalaisen luotto puoluepolitiikkaan on kuitenkin vaihdellut jonkun verran talouden suhdanteiden ja maailmanpolitiikan ilmapäärin mukaan.

KUVIO 5. Arvosanat ulkopoliitiikan hoidosta pääministeri Juha Sipilälle (%)

Vuonna 1984 neljä viidestä suomalaisesta oli sitä mieltä, että puolueet ovat ajautuneet yhä kauemmas tavallisen ihmisen ongelmista (Kuvio 7). Tällä kannalla on edelleen kolme neljäsosaa suomalaisista.

Onko poliittisella eliitillä kykyä hoitaa suomalaisten asioita lupaamallaan tavalla?

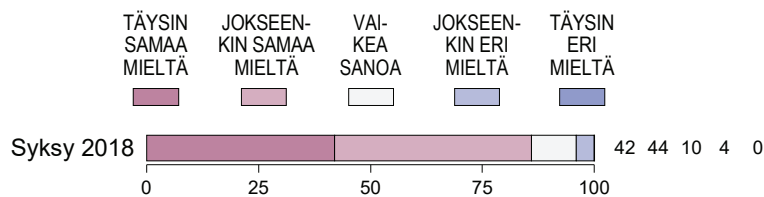
Epäluottamus puoluepolitiikkaan oli vahvimmillaan 1990-luvun laman aikana ja sen jälkeisinä vuosina. Tuolloin yli 80 prosenttia suomalaisista näki puolueiden erkaantuneen tavallisten ihmisten ongelmista. Epäluottamus lieveni varovaisesti, mutta säännönmukaisesti vuoteen 2009 asti. Tuolloin enää 70 prosenttia suomalaisista näki puolueiden ajautuneen yhä kauemmaksi tavallisten ihmisten ongelmista.

Tämän jälkeen tapahtui muutos. Talvella 2011 jälleen lähes neljä viidestä suomalaisista osoitti epäluottamusta puolueita kohtaan. Vuonna 2009 Suomea oli kohdannut syvä taantuma. Ennen vuoden 2011 eduskuntavaaleja julkisuudessa oli esillä vaalirahoitukseen liittyvä skandaali. Lisäksi keväällä 2010 oli leimahtanut eurokriisi, kun Kreikka sai ensimmäisen tukipaketkinsa.

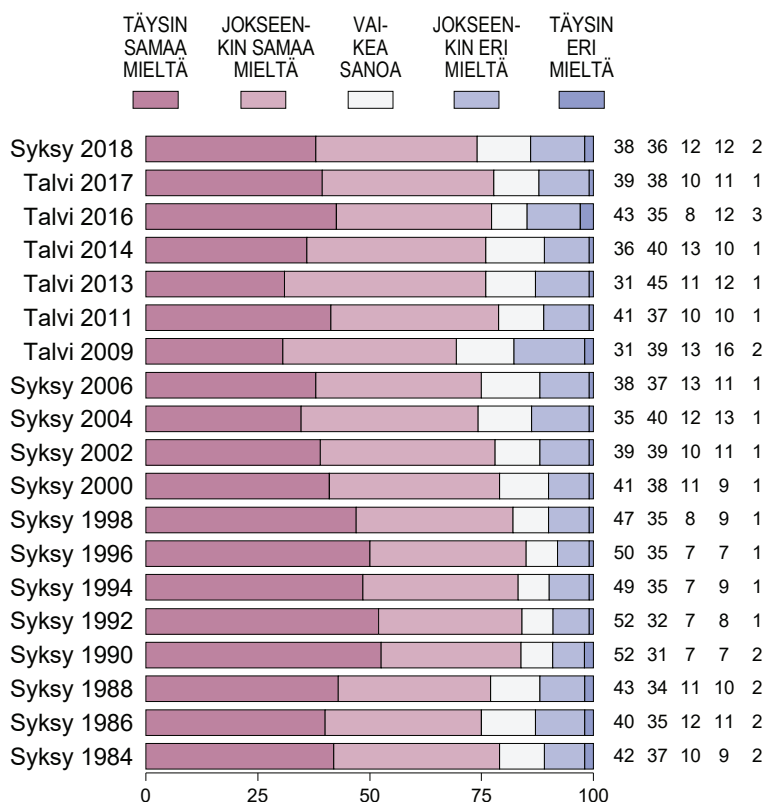
Viime vuosina epäluottamus puoluepolitiikkaan on hieman vaihdellut, mutta pysynyt edelleen syvänä. Asennoitumisen ytimessä on epäily siitä, onko poliittisella eliitillä kykyä – tai edes halua – hoitaa suomalaisten asioita lupaamallaan tavalla.

Vain noin neljännes (27 %) suomalaisista yhtyy väittämään, jonka mukaan ”politiikan moraalia moititaan maassamme suotta, sillä valtaosa poliiti-

KUVIO 6. ”Asioiden yksinkertaistaminen, tahallinen vääristely ja suoranainen valehtelu politiikassa ovat yleistyneet” (%)

KUVIO 7. ”Puolueet ovat ajautuneet yhä kauemmas tavallisen ihmisen ongelmista (%)

tikoistamme on rehellisiä ja tunnollisia ihmisiä”. Eri mieltä väittämän kanssa on yli puolet suomalaisista (51 %) (Kuvio 8).

Samaten peräti 70 prosenttia ajattelee, että yhteiskuntamme eliitti ajaa vain omia etujaan eikä välitä tavallisten suomalaisten elinoloista. Toista mieltä on vain vajaa viidennes (19%) väestöstä (Kuvio 9).

Kansa kaipaa johtajaa

Kun politiikka piirtyy riitaisana, kovakorvaisten puolueiden ja epäluotettavien poliitikkojen pelikenttänä, näyttäisivät kansalaiset kaipaavan selkeästi piirtyvää johtajuutta. Enemmistö (57 %) suomalaisista kaipaa vahvaa johtajaa oikaisemaan yhteiskuntamme suuntaa. Toista mieltä asiasta olevien joukko (30 %) on lähes puolet pienempi (Kuvio 10).

Eri-ikäiset vastaajat ajattelevat vahvan johtajan tarpeellisuudesta eri tavoin. Nuorimpien vastaajien ikäryhmästä kaksi viidestä on väittämän kanssa samaa mieltä, minkä jälkeen vahvan johtajan kannatus kasvaa lähes lineaarisesti siten, että yli 65-vuotiaista neljä viidestä on väittämän kanssa samaa mieltä.

Eri puolueiden äänestäjäryhmistä eniten väittämän kanssa samaa mieltä ovat perussuomalaisten, sinisten ja keskustan kannattajat, mutta myös kokoomuksen ja kristillisdemokraattien äänestäjien enemmistö on samoilla linjoilla. Eniten väittämän kanssa eri mieltä olevia löytyy RKP:n ja vihreiden äänestäjistä.

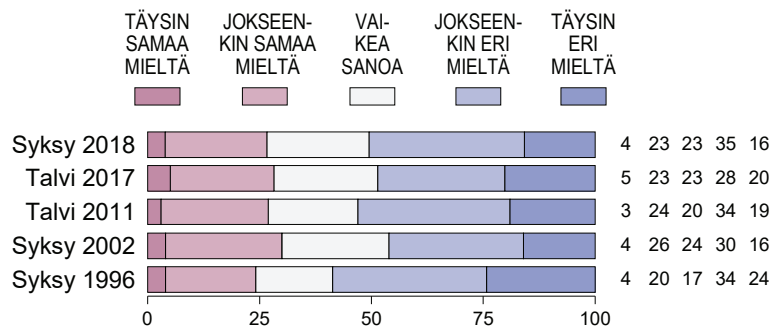
Vahvan johtajan kaipuu on hie-man maltillistunut vuodesta 2015, jolloin sellaista kaipasi vielä suurempi enemmistö kansalaisista. Yksi mahdollinen selitys tälle on se, että osalle väestöstä Sauli Niinistö on ollut vastaus vahvan johtajan kaipuuseen.

Jo vuoden 2006 presidentinvaalien alla Sauli Niinistö sanoi haluavansa toimia jonkinlaisena kansakunnan unilukkarina.⁷ Tällä Niinistö viittasi ennen kaikkea arvojohtajuuteen, joka ulottuu ulkopoliittikka laajemmalle.

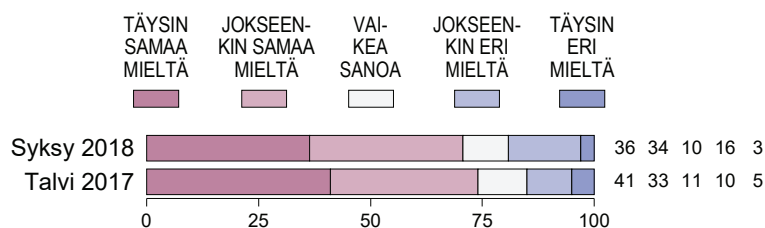
Niinistö onkin useaan otteeseen osoittanut aktiivisuutta myös muissa kuin ulkopoliittikan kysymyksissä. Esimerkiksi joulukuussa 2015 hän järjesti tapaamisen työmarkkinajärjestöjen ylimmän johdon kanssa osapuolten välisen sovun edistämiseksi.⁸

Osalle väestöstä Sauli Niinistö on ollut vastaus tähän kansalaisten tarpeeseen.

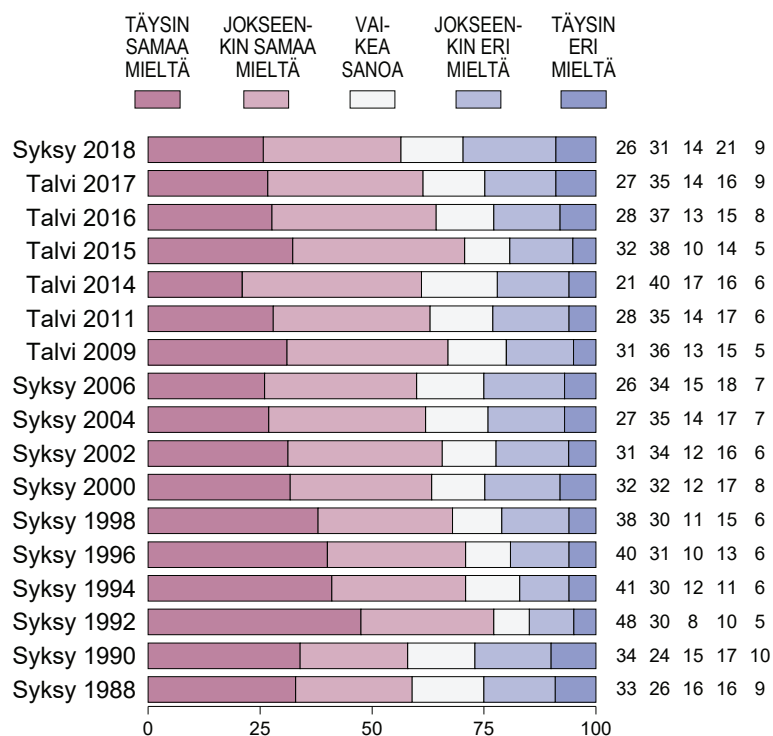
KUVIO 8. ”Politiikan moraalia moititaan maassamme suotta, sillä valtaosa poliitikoistamme on rehellisiä ja tunnollisia ihmisiä” (%)

KUVIO 9. ”Yhteiskuntamme eliitti ajaa vain omia etujaan eikä välitä tavallisten suomalaisten elinolosuhteista” (%)

KUVIO 10. ”Maamme kaipaa vahvoja johtajia, jotka kykenevät palauttamaan yhteiskuntaamme kurin ja järjestyksen sekä oikeiden arvojen kunnioituksen” (%)

Sisäpolitiikkaan puuttumisena voidaan pitää myös Niinistön toimintaa kesäkuussa 2017, kun Juha Sipilän hallitus oli ajautunut kriisiin perussuomalaisten valittua Jussi Halla-ahon uudeksi puheenjohtajakseen. Niinistö otti kantaa perussuomalaisten johdon vaihtumiseen toteamalla, että ”kyllä heillä aika tehtävä on edessään, jos he haluavat todella vakuuttaa meidät siitä, että ne elementit, jotka tuomioon johtivat, ovat poissa”.⁹ Niinistö viittasi Jussi Halla-ahon ja kansanedustaja Teuvo Hakkaraisen (ps.) saamiin tuomioihin kiihottamisesta kansanryhmää vastaan.

Ennen kaikkea presidentti Niinistö on ottanut haltuunsa ulkopoliittikan johtamisen tavalla, joka tuskin on jäänyt kansalaisilta huomaamatta.

Ulkopoliittikkaa suomalaisten mieleen

Suomen painoarvo huomioon ottaen presidentti Niinistö on pitänyt yhteyksiä eri suurvaltojen johtajiin poikkeuksellisen tiiviisti. Kiinan presidentti Xi Jinping vieraili presidentti Niinistön luona huhtikuussa 2017.¹⁰ Heinäkuussa 2018 Helsingissä järjestettiin Yhdysvaltojen presidentti Donald Trumpin ja Venäjän presidentti Vladimir Putinin välinen huippukokous. Niinistö on tavannut molemmat presidentit myös kotimaissaan.

Presidentti ei ole tyytynyt vain punaisilla matoilla kävelemiseen vaan ohjannut ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa kotimaassa kutsuen keskeisiä poliittisia päätöksentekijöitä Mäntyniemeen keskustelemaan ulkopoliittikan linjasta esimerkiksi joulukuussa 2014. Tapaamisen aiheita presidentti kuvasi seuraavasti:

”Yksi niistä on oma puolustus. Se on meidän turvallisuutemme keskeinen asia. Sen lisäksi yhteistyötä Ruotsin kanssa pidetään hyvänä asiana, samaten Nato-kumppanuuttamme. Tärkeänä pidettiin myös yhteistyötä Yhdysvaltojen kanssa”, presidentti Niinistö sanoi *Ylelle*.¹¹

Niinistön aikana Suomen ulkopoliittisessa linjassa ovat korostuneet hyvien keskustelusuhteiden ylläpitäminen naapurimaa Venäjään sekä turvallisuuspoliittisen yhteistyön vahvistaminen Yhdysvaltojen kanssa. Kumppanuutta Yhdysvaltojen kanssa vahvisti toukokuussa 2018 solmittu aiejuulistus puolustusyhteistyöstä Yhdysvaltojen ja Suomen sekä Ruotsin välillä.

Maaailmpolitiikan epävarmuuden lisääntyessä nämä linjaukset vaikuttaisivat vastaavan suomalaisten kantoja melko hyvin. Suomalaisista 47 prosenttia on syksyllä 2018 toteutetun Arvo- ja asen-

Presidentti ei ole tyytynyt vain punaisilla matoilla kävelemiseen.

netutkimuksen mukaan sitä mieltä, että ongelmistaan huolimatta Yhdysvallat on länsimaisten arvojen keskeinen puolustaja maailmassa ja Suomellekin tärkeä kumppani. Eri mieltä asiasta on 27 prosenttia (Kuvio 11).

Kun viimeksi asiasta kysyttiin talvella 2009, 43 prosenttia suomalaisista oli väittämän kanssa samaa mieltä. Käsitys Yhdysvaltojen tärkeydestä Suomelle on siis hieman kasvanut huolimatta siitä, että mittausajankohtien välillä maan presidentti vaihtui niin meillä kuin muissakin Länsi-Euroopan maissa arvostetusta Barack Obamasta arvaamattomana pidettyyn Donald Trumpiin.¹²

Huomionarvoista on myös se, että käsitys Yhdysvallat-kumppanuuden tärkeydestä on vahvistunut, vaikka Yhdysvaltojen maailmalla harjoittama politiikka ei miellytä. Vain yhdeksän prosenttia suomalaisista on sitä mieltä, että Yhdysvallat toimii maailmanpolitiikassa oikein ja ansaitsee myös suomalaisten tuen. Eri mieltä väittämän kanssa on selvä enemmistö (68 %) (Kuvio 12).

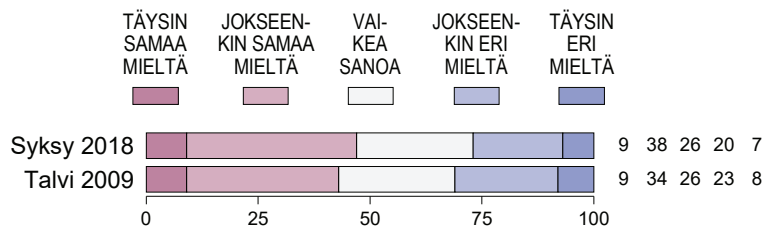
Suomalaiset näyttäisivät siis kohtuullisen hyvin hyväksyneen linjan, että Suomi hakee kumppanuutta Yhdysvaltojen kanssa, vaikka sen harjoittamaan maailmanpolitiikkaan ei luoteta ollenkaan.

Suomalaisten suhtautuminen Venäjään jakaa mielipiteet. Kansalaisista 42 prosenttia ajattelee, että vaikka Venäjällä on omat ongelmansa, suomalaisilla ei ole nykyisin mitään syytä suhtautua suureen naapuriinsa kielteisesti. Eri mieltä on 38 prosenttia suomalaisista (Kuvio 13).

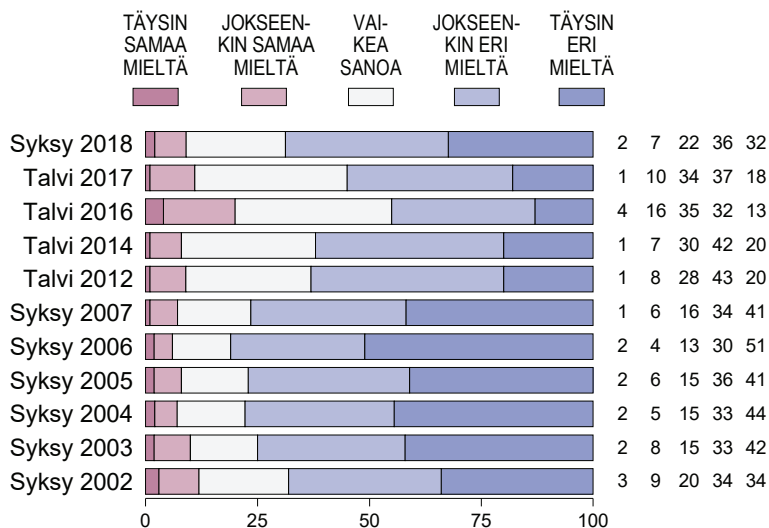
Asennoituminen Venäjään on viime vuosina ollut paljon viileämpää kuin esimerkiksi vuosikymmenen alkuvuosina. Venäjän toimet Ukrainassa, Krimin valtaus, osallistuminen Syyrian sotaan sekä tiedot yrityksistä vaikuttaa länsimaiden vaaleihin ovat asioita, jotka yhä harvempi suomalainen lakaisisi maton alle.

Vain 27 prosenttia ajattelee, että Suomen ei pitäisi ottaa kantaa sellaisiin kansainvälisiin kysymyksiin, jotka asettaisivat hyvät Venäjä-suhteemme vaakalaudalle. Eri mieltä on 50 prosent-

KUVIO 11. "Ongelmistaan huolimatta Yhdysvallat on länsimaisten arvojen keskeinen puolustaja maailmassa ja Suomellekin tärkeä kumppani" (%)

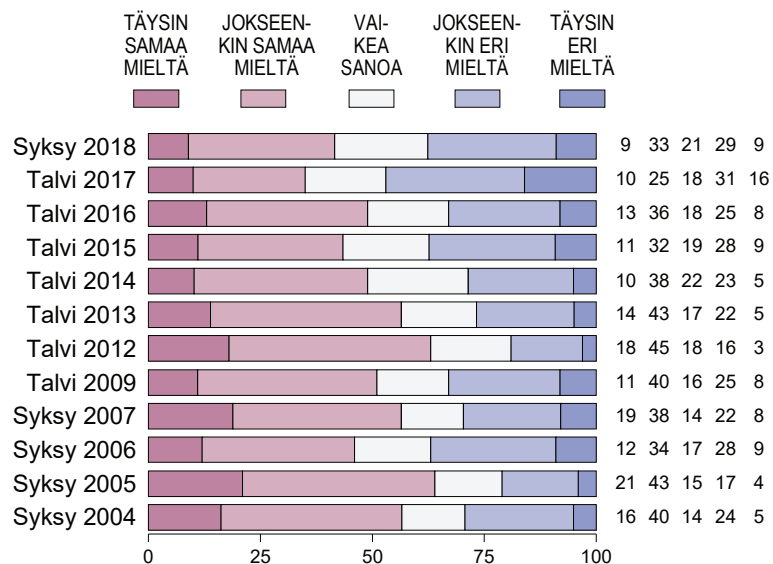
KUVIO 12. "Yhdysvallat toimii maailmanpoliittisesti oikein ja ansaitsee myös suomalaisten tuen" (%)

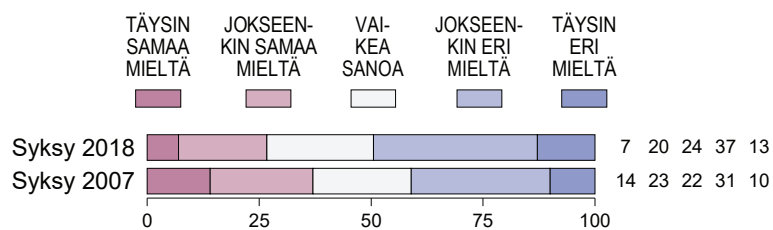
tia suomalaisista (Kuvio 14). Asennoitumisessa on tapahtunut selvä liikkahdus viileämpään suuntaan. Vuonna 2007 vielä 37 prosenttia oli väittämän kanssa samaa mieltä.

Niinistön ulkopoliittiseen linjaan sisältyvät sekä kumppanuus Yhdysvaltojen kanssa että hyvät puhevälit Venäjään. Linja vaikuttaisi vastaavan kansalaisten toiveita.

KUVIO 13. "Vaikka Venäjällä on omat ongelmansa, suomalaisilla ei ole nykyisin mitään syytä suhtautua suureen naapuriinsa kielteisesti" (%)

KUVIO 14. "Suomen ei pitäisi ottaa kantaa sellaisiin kansainvälisiin kysymyksiin, jotka asettavat hyvät Venäjä-suhteemme vaakalaudalle" (%)

PRESIDENTIN TAISTELU ULKOPOLIITTIKAN VALLASTA

Ei ole itsestään selvyyttä, että tasavallan presidentillä on edelleen ulkopoliittista valtaa. Myös Sauli Niinistö on ollut mukana vaikuttamassa presidentillisen vallan säilymiseen.

” Olen monta kertaa sanonut, että ei valtaa ole missään, jota noin vain napsitaan, mutta vastuuta liikkuu, irrallista vastuuta liikkuu”, Sauli Niinistö sanoi kysymykseen hänen vallankäytöstään *Ylen* presidentin kyselytunnilla elokuussa 2018.¹³

Sauli Niinistö on poliittisena johtajana halunnut profiloitua paitsi vastuunkantajana myös perinteisten arvojen puolustajana. Siksi yksi selitys Niinistön suosiolle saattaa olla se, että hän on kyennyt vastaamaan kansalaisten arvojohtajan kaipuuseen.

Hänen omat näkemyksensä perinteisistä arvoista ovat tulleet esille esimerkiksi vaalikonevastauksissa. *Helsingin Sanomien* presidentinvaalien 2018 vaalikoneessa hän oli täysin samaa mieltä väittämän ”Perinteiset arvot – kuten koti, uskonto ja isänmaa – muodostavat hyvän arvopohjan politiikalle” kanssa.¹⁴

Niinistön tie ulkopoliitiikan suvereeniksi johtajaksi ei ole ollut vailla ongelmia. Presidentin valtaa on Suomessa 1980-luvulta lähtien asteittain karsittu, ja ulkopoliittinen valtakain on ollut eri yhteyksissä vaakalaudalla.

Mauno Koivisto aloitti presidenttikautenaan parlamentarismien vakiinnuttamisen Suomessa. Presidentin valtaa rajoitettiin merkittävästi vuonna 2000 voimaan tulleella perustuslailla, jonka mukaan ”Suomen ulkopoliittikkaa johtaa tasavallan presidentti yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa”.¹⁵

Presidentin ulkopoliittinen valta on Suomen historian aikana muotoutunut käytännön kautta. Hallituksen esityksessä Suomen uudeksi perustuslaiksi¹⁶ käydään läpi tätä historiaa:

”Hallitusmuodon säätämishistoriasta ei ilmene, että presidentille olisi ulkopoliitiikan alalla pyritty antamaan erityisen voimakas asema tai osoittamaan Suomen kansainväliset suhteet presidentin tärkeimmäksi tehtäväalueeksi. Käytännössä presidentin asema ulkoasioita koskevassa päätöksenteossa onkin vaihdellut eri aikoina. Vasta toisen maailmansodan jälkeen ulkopoliittinen päätöksentekojärjestelmä alkoi toimia presidenttikeskeisesti ja ulkopoliitiikan johtamista alettiin pitää presidentin tärkeimpänä tehtävänä.”¹⁷

Samalla tavalla uuden, vuonna 2000 voimaan tulleen perustuslain tulkinta on muotoutunut käytännössä. Tasavallan presidentti Sauli Niinistö totesi omasta perustuslain tulkinnastaan *Ylen Ykkösaamun* haastattelussa 28. toukokuuta 2016 näin:

”Perustuslaki sanoo nimenomaisesti, että tasavallan

presidentti johtaa... yhteistoiminnassa. Minä pidän siinä kohdassa aina pienen tauon.”¹⁸

Niinistö siis tulkitsi, että perustuslain sananmuoto tarkoittaa sitä, että ensisijaisesti ulkopoliittikkaa johtaa presidentti. Hallitus toimii presidentin kanssa yhteistoiminnassa. Tämä on linjassa sen kanssa, miten suomalaisen enemmistö EVAn Arvo- ja asennetutkimuksen tulosten valossa toivoisikin asian olevan.

Presidentin tulkinta vastaa hallituksen esityksen perusteluita presidentin johtaja-asemalle ulkopoliittikassa:

”Ulkopoliittista päätösvaltaa koskevassa 93 §:ssä osoitettaisiin Suomen ulkopoliitiikan yleinen johtovalta tasavallan presidentille, jonka tulisi tässä tehtävässään toimia yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa”.¹⁹

Ulkopoliitiikan johtamisen nykytilanteen kannalta olennaista on se, että presidentiltä ei viety kaikkea ulkopoliittista valtaa uutta perustuslakia säädettäessä 1990-luvun lopulla siten kuin oikeuskansleri Paavo Nikulan johtama työryhmä oli esittänyt.

Tuomo Yli-Huttula kertoo kirjassaan *Presidentti ja porvarivalta*²⁰, että tuolloinen oikeusministeri Kari Häkämies esti presidentin ulkopoliittisen vallan totaalisen riisumisen.

Yhdessä silloisen kokoomuksen puheenjohtajan ja valtiovarainministerin Sauli Niinistön kanssa he asettuivat eri linjoille puolueensa kokoomuksen kanssa. Enemmistö kokoomusvaikuttajista olisi halunnut riisua presidentiltä huomattavasti enemmän ulkopoliittista valtaa.

Näin perustuslain muotoiluun päätyi muotoilu, jonka mukaan ulkopoliittikkaa johtaa ”tasavallan presidentti yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa”, kun Nikulan komitean käyttämä lausemuoto oli ollut ”yhdessä valtioneuvoston kanssa”. Perustuslain lopullinen teksti korosti presidentin asemaa ulkopoliitiikan johdossa.

Presidentin ulkopoliittisesta vallasta käytiin kädenväntöä myös vuonna 2008 ministeri Christoffer Taxelin (r.) johtamassa perustuslain uudistamista pohtivassa komiteassa. SDP:n vaatimuksesta presidentin valtaoikeuksia ei tuolloin karsittu ulkopoliitiikan suhteen. Presidentistä ei tullut pelkkää ”kättelypresidenttiä”. Sillä sanalla Niinistö kuvasi kriittiseen sävyyn kokonaan valasta riisuttua presidenttiä.²¹

VIITTEET

- 1 Kaikki tulokset ja niiden tarkat väestöryhmittäiset erittelyt löytyvät EVAn Arvo- ja asennetutkimusten tietokannasta Arvopankista, www.eva.fi/arvopankki.
- 2 Haavisto (2018).
- 3 Lokakuun 2018 kannatusmittauksessa sinisten kannatus oli vain 1,1 prosenttia, kun perussuomalaisten kannatus oli 9,3 prosenttia. Yle (2018a).
- 4 Tähän tosin saattaa vaikuttaa myös se, että vuoden 2007 kysely tehtiin ajankohtana, jolloin Matti Vanhasen hallitus oli hiljattain aloittanut toimintansa ja sekä keskustan että kokoomuksen kannatus oli tuolloin yli 22 prosenttia, kun molempien kannatus on nyt selvästi heikompaa. Taloustutkimus (2018).
- 5 Yle (2018b).
- 6 Jyri Häkämies linjasi Yhdysvalloissa CSIS-instituutissa pitämässään puheessa, että "Suomen tämän päivän kolme pääasiallista turvallisuusshaastetta ovat Venäjä, Venäjä ja Venäjä". Puhe sai huomattavan paljon huomiota kotimaassa. Se oli merkittävä poikkeama sen ajan normaalista ulko- ja turvallisuuspolitiikan retorikasta. Puolustusministeriö (2007).
- 7 Kaleva (2005).
- 8 Yli-Huttula (2018).
- 9 Yle (2017).
- 10 Tasavallan presidentin kanslia (2017).
- 11 Yle (2014).
- 12 Wike et al. (2018).
- 13 Helsingin Sanomat (2018a).
- 14 Helsingin Sanomat (2018b).
- 15 Suomen perustuslaki.
- 16 Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi, HE 1/1998.
- 17 Ibid.
- 18 Yle (2016).
- 19 HE 1/1998.
- 20 Yli-Huttula (2018).
- 21 Ibid.

KIRJALLISUUS

- EVA (2018). EVAn Arvo- ja asennetutkimusten tietokanta Arvopankki, www.eva.fi/arvopankki.
- Haavisto, I. (2018). Kansakunnan erotuomari – Suomalaiset haluavat presidentille lisää valtaa, EVA Arvio No 12.
- Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi, HE 1/1998.
- Helsingin Sanomat (2018a). Sauli Niinistöllä oli verhottu piikki ulkoministeri Timo Soinille – presidentin oli myös vaikea peitellä ärtymystä, jonka tuoreet kirjat ovat hänessä herättäneet, <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000005803512.html>, haettu 20.11.2018.
- Helsingin Sanomat (2018 b). Presidentinvaalit 2018, tulospalvelu, <https://www.vaalikone.fi/presidentti2018/tulos/O/ehdokas/8>, haettu 20.11.2018.
- Kaleva (2005). Henkinen johtaja, kuuntelija ja unilukkari, <https://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/henkinen-johtaja-kuuntelija-ja-unilukkari/238925/>, haettu 20.11.2018.
- Puolustusministeriö (2007). Puolustusministeri Häkämiehen puhe CSIS:n tilaisuudessa Washingtonissa, https://www.defmin.fi/ajankohtaista/puheet/puolustusministeri_hakamiehen_puhe_csis_n_tilaisuudessa_washingtonissa.3333.news, haettu 20.11.2018.
- Suomen perustuslaki, 11.6.1999/731.
- Taloustutkimus (2018). Yle Uutiset, puolueiden kannatusarvot, Syyskuu 2018 (10.09.2018-02.10.2018), http://data.yle.fi/dokumentit/Uutiset/YLE_puoluekannatus_syyskuu2018-1.pdf, haettu 20.11.2018.
- Tasavallan presidentin kanslia (2017). Presidentti Niinistö Kiinan presidentin valtiavierailulla: "Uskomme molemmat, että vapaa kansainvälinen kauppa hyödyttää ja vaurastuttaa yhteiskuntia", <http://www.tpk.fi/Public/default.aspx?contentid=360094&nodeid=44807&culture=fi-FI>, haettu 20.11.2018.
- Wike, R., Stokes, B., Poushter, J., Silver, L., Fetterolf, J. ja Devlin, K. (2018). Trump's International Ratings Remain Low, Especially Among Key Allies, Pew Research Center, <http://www.pewglobal.org/2018/10/01/trumps-international-ratings-remain-low-especially-among-key-allies/>, haettu 20.11.2018.
- Yle (2014). Presidentti Niinistö tapasi puoluejohtajat: Nato-hakemus ei ole ajankohtainen, <https://yle.fi/uutiset/3-7700687>, haettu 20.11.2018.
- Yle (2016). Presidentti Niinistö muistuttaa johtavansa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, <https://yle.fi/uutiset/3-8914618>, haettu 20.11.2018.
- Yle (2017). Presidentti Niinistö perussuomalaisten uudesta johdosta: "Kyllä heillä aika tehtävä on edessään, jos haluavat todella vakuuttaa meidät", <https://yle.fi/uutiset/3-9663338>, haettu 20.11.2018.
- Yle (2018a). Ylen kysely: Demareiden suosiossa yllätyshyppäys, vihreiden kannattajapako vain kiihtyy, <https://yle.fi/uutiset/3-10436852>, haettu 20.11.2018.
- Yle (2018b). Timo Soini sai eduskunnan luottamuksen äänin 100–60 – Orpolta synninpäästä äänestämättä jättäneille kokoomuslaisille: "Hyväksyin sen", <https://yle.fi/uutiset/3-10415848>, haettu 20.11.2018.
- Yli-Huttula, T. (2018). Presidentti ja porvarivalta – Ristiriitoja ja yhteistoimintaa tasavallan sisäpiirissä, Otava.

EVA Analyysin *Ulkopolitiikan johtotähti* kirjoittaja

EVA:n toimituspäällikkö
SAMI METELINEN

ELINKEINOELÄMÄN VALTUUSKUNTA

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA on elinkeinoelämän ajatuspaja, jonka tavoitteena on edistää yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä. EVA toimii elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajien kohtaamispaikkana.

EVA tuottaa tietoa ja uusia näkökulmia julkiseen keskusteluun.

EVA Analyysit ottavat kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja tarjoavat ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Analyysit löytyvät EVA:n kotisivuilta www.eva.fi.

ISSN 2342-0774 (Painettu) • ISSN 2342-0782 (PDF)

Tutustu Arvopankkiin!

www.eva.fi/arvopankki

eva

ELINKEINOELÄMÄN
VALTUUSKUNTA